Podcast

13. El ritme ho és tot

Vicent Todolí, entre l'art, la música i el territori

Joan Estornell
(UAM)

El ritme és la base de qualsevol manifestació cultural, siga una pel·lícula, una novel·la, un poema, uns peça de música o una pintura. I sosté que sense ritme interior no hi ha ritme exterior, ni en el compositor ni en el pintor.

Hi ha entrevistes que comencen pel currículum i altres que, des de la primera pregunta, t'atrauen. Vicent Todolí Cervera (Palmera, 1958) té un currículum difícil d'igualar: va ser director artístic de l'IVAM en els anys del seu llançament, director del Museu de Serralves d'Oporto i de la Tate Modern de Londres, i du més d'una dècada al capdavant del Pirelli HangarBicocca de Milà. És doctor honoris causa per la Universitat Politècnica de València i autor de l'obra *Quisiera crear un jardín (y verlo crecer)* (Espasa, 2025), on conta com va tornar dels grans museus a conrear cítrics al seu poble natal.

En aquest podcast, Todolí deixa de banda els museus i les exposicions. Conversa sobre allò que uneix una pintura i una partitura, una sala d'exposicions i una sala de concerts, la mirada i l'escolta.

Todolí parla del ritme com la base de tot. Per a ell és la base de qualsevol manifestació cultural, siga una pel·lícula, una novel·la, un poema, uns peça de música o una pintura. I sosté que sense ritme interior no hi ha ritme exterior, ni en el compositor ni en el pintor. Recorda els filòsofs peripatètics, que pensaven caminant entre jardins i aigua.

Eixe ritme, segons Todolí, també es construïx en una exposició. Quan va arribar a la Tate Modern, el recorregut era un circuit continu de sala en sala, i el públic l'atravessava sense detindre's. La seua solució va ser obligar a tornar sobre els propis passos, per a provocar una segona mirada. Todolí ho compara amb escoltar un disc dues voltes: "la segona és quan de veres un comença a apreciar-lo".

En l'entrevista, Todolí repassa el diàleg històric entre les arts. Passa per Richard Wagner i el seu concepte *Gesamtkunstwerk* (obra d'art total), per Wassily Kandinsky i la seua recerca d'un equivalent pictòric de la música, i per Erik Satie, que considera l'origen d'eixa relació. De Satie ve John Cage (compositor estatunidenc), i de Cage la *performance*, les col·laboracions amb la dansa de Merce Cunningham (coreògraf estatunidenc) i el minimalisme de Steve Reich i Philip Glass (compositor nord-americà). D'ací naixen també les instal·lacions, que activen tots els sentits, i espectacles d'òpera com *Einstein on the Beach*, de Robert Wilson i Philip Glass.

Vicent Todolí cita exemples actuals: el músic libanès Tarek Atoui, que ha intervingut a la Tate Modern i al Pirelli HangarBicocca, i l'artista Yuko Mohri, que ve del punk i converteix objectes quotidians en dispositius sonors.

Quan li demanem en la conversa que descriga una obra amb paraules de música, Todolí s'hi nega: "les descripcions són sempre reduccionistes". Todolí defèn acostar-se a l'art "sense equipatge, sense prejudicis", a la manera de la fenomenologia de Edmund

Husserl (filòsof), i recorda l'anècdota del crític del New York Magazine, Jerry Saltz, qui no va deixar que un galerista li explicara l'exposició: "No te n'adones que, si em parles, no puc sentir el meu silenci?". Per a Vicent Todolí, tant l'art com la música són, en el fons, immaterials.

Todolí no es veu com un director d'orquestra. Se sent més pròxim a un director d'escena documental o a un muntador de cine: no hi ha partitura que respectar, així que el comissari selecciona, enfoca i construïx un discurs a partir de milers d'obres. I recorda que les exposicions no es fan per a agradar al públic, igual que un hospital no investigaria només la grip perquè és el que més patix la gent. Posa l'exemple d'Arnold Schönberg (compositor i pintor austríac), la música del qual va escandalitzar i va acabar sent fonamental.

Al llarg de l'entrevista també hi ha temps per tal de parlar de la intel·ligència artificial, però ràpidament queda palès que Todolí defuig els pronòstics i el "fetitxisme de la tecnologia". El que realment li importa és l'artista i el que fa amb l'eina, encara que admet la seua preocupació pels drets d'autor i per qui s'apropia de tot sense pagar.

Després d'una vida dedicada a mirar, Vicent Todolí continua pensant que l'important no és entendre l'art, sinó deixar-se sorprendre.

Critica, a més, la cultura de la gratificació instantània, el *scroll* i la cultura fem, i reivindica la paciència: "les obres profundes creixen cada vegada que es tornen a veure o a escoltar", recalca Todolí. A qui se sent perdut davant d'una obra que no entén li recomana deixar els prejudicis, vore molt i aficionar-se, "perquè d'art no n'entén ningú". Afegeix que el 90 % del que veu no l'interessa, i que això és perfectament normal.

En la part més personal de la xerrada, Todolí aclareix que mai ha tornat del tot a Palmera, perquè continua viatjant constantment, encara que hi viu perquè és el lloc al qual pertany. O tal volta, perquè mai se n'ha anat del seu poble. El seu projecte de la Fundació Todolí Citrus va nàixer per a frenar un pla urbanístic que hauria arrasat bona part del terme municipal de Palmera. El definix com un "museu peripatètic", viu i canviant, que apel·la a tots els sentits i suporta allò que un museu no suporta: el temporal, les plagues i els arbres caiguts. L'enllaça amb els jardins perses i andalusins, tancats i productius, el nom grec dels quals, *paradeisos*, està en l'origen de la paraula paradís.

Compara el seu jardí al cor de palmera (centre d'investigació) amb una banda de música, en què cada instrument forma part d'una col·lecció i tots han de tocar junts, encara que una banda exigix més disciplina, com un equip de futbol.

En l'entrevista també tenim temps per tractar de parlar del potencial creatiu de la Safor, a la qual cosa respon que no creu en passaports ni en determinismes geogràfics, sinó en individus. El seu territori, diu, és el que es veu des del mirador, del Montdúver al Montgó.

Al final, Todolí admet que el que encara el sorprèn és que un artista li òbriga llenguatges propis i mons que no coneixia, i que el resultat d'una exposició només es descobrix al muntar-la, com una partitura mental que no se sap com sona fins que es toca.

Als jóvens artistes i músics no els dona consells. Preferix que s'equivoquen sols i que aprenguen per ells mateixa, però sí els convida a eixir d'un mateix, ampliar el món amb experiències, cultures i llenguatges diversos. Per a Todolí la curiositat és el motor que l'ha dut a ser el que és. Potser eixa siga la millor partitura que ens deixa esta conversa: mirar a poc a poc, escoltar amb atenció i no tindre por de perdre's.

Després d'una vida dedicada a mirar, Vicent Todolí continua pensant que l'important no és entendre l'art, sinó deixar-se sorprendre. Ho fa des de la mateixa curiositat amb què va començar, ara també entre cítrics, camins i bancals. Per a ell, una exposició, un jardí i una partitura compartixen una cosa essencial: no se sap com sonen fins que es toquen. Potser per això no vol donar consells als jóvens, només una invitació: eixir d'un mateix, obrir-se a altres mons i fer de la curiositat el motor. La resta, com la bona música, ve sola quan l'escoltem amb paciència.

Hi ha converses que mereixen ser escoltades. Descobreix la mirada de Vicent Todolí sobre l'art, la música i tot allò que els uneix.

Escoltar podcast